

Mari pune·škā

A *puneškā* csak kikövetkeztetett alak, mert a keleti nyelvjárásokban a szó följegyzéseim szerint nem fordul elő, csupán a nyugati nyelvjárásokhoz tartozó két jaranszki és a vetlugai nyelvjárásban, amelyekben alakjuk a következő: JT *pone·ške*, JO V *pone·ška*, jelentésük pedig 'valamihez v. valakihez hasonló, valamilyen színű'. Pl. JT *djok'šar-poneške* (pl. *ška·l*), JO *jaškar-poneška* 'vörös színű v. szőrű (pl. tehén)'; JO V *oš-p.* 'fehér színű v. szőrű'; JO *šim-p.* 'fekete színű v. szőrű'; JT *korak-p.*, JO *karak-p.* 'varjú színű, szürke' (pl. *i·mūi*, JT *lū·do sēmānlā* 'szürke forma', JO *pō·nžs karak-pōn gañd* 'szőre varjútoll színű'); JT *pire-p.* (pl. *pī*) 'farkas színű (pl. kutya)'; JT *rnβñž-p.* (*pī*) 'róka színű (kutya)'; JT *tso·ma a·βaž p.* 'a csikó az anyjához hasonló szőrű, olyan színű, mint az anyja'; JO *tamā·žž ä·βāž p.* ua.; V *tša·ma šā·tšēn äβä·žə p.* (*ä·βāž yañšk-o·k pō·ndžs* 'olyan lett a csikó, mint az anyja; a szőre olyan, mint az anyjái'); JT *a·za a·taž p. šō·tšēn* 'a gyermek megszületett, atyjához hasonló'; JT *a·βaž p. li·ieš (a·βaž ya·ne)* 'anyjához hasonló (olyan, mint az anyja)'.
Nyilvánvaló, hogy alapszava a P B M U *pun*, C Č CČ JT JO V *pōn*, JP *pōn*, K *pōn* 'szőr, toll'. Megfelelője a magyar *fan* 'pubes' SchlSz., SzikszaiF. ('lanugo prima adolescentis, dicitur etiam pecten' SzikszaiF.); manysi É *pun* 'toll' (MUNKÁCSI, VNGy. IV, 11), P *rěškē-pun jāmēs lū* 'róka szőrű szép ló' (uo. 105); É *vošrēm punpā kit ujim* 'vörös barna szőrű két állatom' (uo. 6); Tj. TČ. *pōn*, AK, *pōn*, KK. *pōn*, FK. *pūn*, P. V. AL. *pun*, FL. Szo. *pūn* 'Feder, Haar' (KANNISTO, Wog. Vok. 118); chanti DN Koš. Fil. Ts. Tš. stb. *pūn* 'Haar, Wolle, (Haar)farbe; Flaum, kleine Feder, Feder', V *muγi tāylampə pūn* 'minkä värinen?' (KARJ.—TOIV.); mord *pona* 'Haar, Wolle' (PAASONEN); finn *puna* 'Röte', 'Rot'; a 'szőr' és 'szín' jelentésre nézve vö. finn *karva* 'Haar', 'Farbe', 'Farbe der Haare' (ERWAST), (vö. BUDENZ MUSz. 494, BEKE NyK. LII, 42).

A mari szó képzője azonban eddig ismeretlen volt. Magam idéztem ugyan Cseremis Nyelvtanomban PORKKÁ-ból két adatot (*doleškā kaišāžat kalasen*: „*kaiža!*” *i mēškā kaišāžat kalasen*: „*kaiža!*” 'Der Fussgänger sagte: gehet!' 'Der Reiter redete: „gehet!’’ 51, 127), azonban tévedésből illativusznak néztem őket, bár megjegyeztem: „Érdekes példák még” (205), tehát láttam, hogy nem a rendes illativusszal van dolgom. Ugyanez a képző szerepel a kozmogemjanszki *mākte·ška* 'der Reiter' szóban, amelynek jelentését RAMSTEDT megkérdőjelezi, s a következő példamondatban is idézi: *təpe mākteška keä* 'sieh da, ein Reiter!' Alapszava *mākte* 'das Reiten', de nominativusban nem használatos, csak ezekben a kifejezésekben: *mākten-keäš* 'reiten', *mākte-βalna šindžäš* 'zu Pferde sitzen'. Saját gyűjtésem szerint is csak ebben

a nyelvjárásban fordul elő, s a *məkte:škə* jelentése 'lovas', pl. *məkte:škə do:leš* 'lovas jön', *məkteškə-βələ* 'lovasok'.

PORKKA adataira is vannak példáim több nyelvjárásból; pl. B *kokla:pase γotš kəjəš ik joleške jeŋ* a középső mezőn keresztül ment egy gyalogos ember', BJp *doleske deŋ toleš korno dene* 'gyalogos ember jön az úton', M *doleske-βələk kajət peš šukun* 'gyalogosok mennek nagyon sokan', UP *joleškəlak kajət (jə:lən šukən kajət)* 'gyalogosok mennek (gyalog mennek sokan)' UJ *jolèškə-šà:məts šukən gajət (jə:lən)* 'gyalogosok sokan mennek (gyalog)', UP *jolèškə kijən kò:ðəm* 'gyalog maradtam', CÜ *doleske toleš* 'gyalogos jön', CK *djoleške kajə* 'gyalogos megy', *djoleške robotajem* 'gyalog dolgozom', Č *djoleškeš kò:ðəm (ə:məšə uke, kole:n)* 'ló nélkül (tkp. gyalog) maradtam (nincs lóva, megdöglött)', JT *djoleške-šà:məts peš šukun ertən kajəβe* 'nagyon sok gyalogos haladt el', JO *jaleskə-šà:məts šukun kejət tserkəškə* 'sok gyalogos megy a templomba'. K *jaleskə toleš* 'gyalogos jön'. (Alapszó: *jol, dol, djol, jal* 'láb').

BJ BJp *imnəške jeŋ toleš korno dene* 'lovas ember jön az úton', B *ta:tšə kokla:pase dene jara imnəške-βələk kəjəšt šəšnə pastəra:š pəreŋgə-nuryə:tšən* 'ma a középső mezőn keresztül lovasok mentek disznókat hajtani a krumpliföldről', M *dara imnəškə-βələk kajət* 'lovasok mennek' (*dara* 'üres, szabad', *dara imnən* 'lőháton'), UP *jara imnəškə-lək kajət (šukən imnəβək ši:ndžən gajət)* 'lovasok mennek (sokan lóra ülve mennek)' UJ *imnəške kudə:lət imnə pukšə:š (jara imnən)* 'lovasok hajtanak a lovakat megetetni (lőháton)', CÜ *imnəške-saldak* 'lovaskatona', CK *əmnəške* ua., CÜ *imnəške toleš, korəŋ!* 'lovas jön, térj ki!', Č *əmnəškəš te služen* 'lovasként (a lovasságnál) szolgált', JT *djolan imnieške kaza:k-šà:məts peš kə:ðə:lət poršə, poršə* 'lovas kozákok vágatnak nagyon (gyorsan) egymásután', JT *imnieške kajə djeŋ* 'lovas ember jön', JO *imnieškə-šà:məts əndzəlnə kejət* 'lovasok mennek elül', K *nərsəšt imnieškə-βələ kə:ðə:lət əzməškə* 'a mezőn lovasok hajtanak a téli vetésbe', JT *imnieške kajə djeŋ (imni: dön kajə)* 'lovagló ember (lovon menő)'. (Alapszó: *imnə, imnə, əmnə, imni* 'ló'.)

UP *orβa:škə kajə* 'szekeres (szekéren) megy', *orβa:škəlak kajət* 'szekeresek mennek', JT *oraβa:ške peš suku kajət* Ozə:nəš *satulan* 'nagyon sok szekeres megy Kazanyba áruért' (*oraβa dön* 'szekérrel'), *oraβa:ške kajə, oraβa:ške-šà:məts kajət* 'szekeres megy, szekeresek mennek', *oraβa:ške kajə djeŋ* 'szekeres ember megy', *oraβa:ške kajə djeŋ kajə* 'szekeres megy', JO *šuku araβa:škə əndzəltəš kəleš* 'meg kell előzni a sok szekerest', K *araβa:škə toleš* 'szekeres jön', *araβa:škə-βələ* 'szekeresek, szekérrel járók'. (Alapszó: *orβa, oraβa, araβa* 'szekér'.)

B *tereške-βələk jüt βəšt kəjəšt* 'szánosok jártak egész éjjel', *ik tereške jeŋ* 'egy szánas ember', M *tereškə-βələk kajət peš šukun* 'szánosok mennek nagyon sokan', UP *terəškəlak kajət, kudə:lət po:tšəšlə, po:tšəšlə* 'szánosok mennek, hajtanak egymásután', *tereškə kajə* 'szánas megy', *tir tereškə ulət, ter denə kajət* 'te szánas vagy, szánnal mész', UJ *tereške kajət jəŋ-šà:məts (ter den)* 'emberek mennek szánon', CÜ *tereške toleš, korəŋ!* 'szánas jön, térj ki!', JT *tireške kajə (tir dön)* 'szánas (szánnal) megy', *tireške ertə* 'szánas megy el (mellettem)', *tireške kajə djeŋ kajə* 'szánas ember megy', *tireške-šà:məts kajət* 'szánások

ménnek', JO *korɲo βo'kten ŝu'kü t i r e ŝ k ə t o'leŝ* 'az úton sok szánas jön',
 K *t i r e ŝ k ə - β ə l ä* 'szánosok', *t i r e ŝ k ə t o'leŝ (t i r ə n)* 'szánas jön (szánon)'.
 (Alapszó: *ter*, *tir* 'szán').

JT *poβoska e ŝ k e p e ŝ ŝ u'kun e rten kaje βe* 'sok szekeres haladt el
 (mellettünk). (Alapszó: *poβo'ska* 'szekér', az oroszból.)

JT *p ə ŝ e ŝ k e - ŝ à : m ə t s e rten kaje βe Ka'kŝan βo'kten, ki'ndəm*
βo'ltat 'csónakosok (hajósok) mentek a Kaksan [folyón] lefelé, gabonát szállí-
 tanak'. (Alapszó: *puš*, *pəš* 'csónak').

A többi rokon nyelvben nincs meg e képző, s így eredete még meg-
 fejtésre vár.

BEKE ÖDÖN